

Sermayenin değer köprüsündeki emek ve toplumsal güç keçileri

Emek ve toplumsal güç, sermayeci değer köprüsünde kafa kafaya gelmiş iki keçidir.

Önceki bölüm» [Değer ve toplumsal güç ilişkileri](#)

Topluluk gerçeği olarak meşruiyet

Hak etme ve bunun özel bir hali olarak sahip olma, hak edilen/sahip olunan konusunda başkalarının davranışları kısıtlanırken hak edenin/sahip olanın davranışının serbest olmasıdır. Hüsnükuruntu ve lafügüzafın ötesine geçip gerçeklik kazanması için kısıtlamanın ve serbestliğin fiilen gerçekleşmesi gerekir. Bu da, söz konusu hakkın ya da mülkiyetin fiilen meşru olmasına, yani toplulukça benimsenmesine karşılık gelir.

Mülkiyet, iki yoldan meşrulaştırılabilir; emek ve toplumsal güç. Değerin emekle belirlenmesi hem üreten hem tüketen çalışan üzerinden üretimle bağlantılı tüketime karşılık gelirken toplumsal güçle belirlenmesi üretmeden tüketilebilecek fazla ürünün paylaşımı savaşımı veren burjuva üzerinden üretimden bağını kopramış tüketime karşılık gelir.

Burjuvalık seraptır. İstisnai olarak kopup sermayedarlaşan var mıdır bilinmez, kural olarak burjuva çalışandan farksızdır. Serabı görüp burjuvalığa koşturan, vardığı yerin koşturmaya başladığı yerden pek bir farkı olmadığını fark eder. Serap metaforu ancak buraya kadar yürür. Burjuva hep çalışmak zorundadır; hatta üretken emeğiyle geçinen çalışandan farklı olarak çalışması hiç bir somut ürün vermediği için kendini hep yıkıma açık (*vulnerable*) hisseder. Durmaksızın kendini bir yandan ürünü olmayan çalışmasını zihnen kurulan ürünlerle anlamlandırmak diğer yandan da konumunu koruyup yükselmek için toplumsal gücünü artırmak uğraşı içinde bulur.

Ekonomik belirlenme

Tavuk çiftliğindeki binlerce tavuğun bulunduğu bir binanın şurasından ya da burasından bırakılan bir tavuğun hangi yemliklerden yem yiyeceği ya da hangi suluklardan su içeceği belirsizdir. Tüm tavukların hareketleri sürekli izlense de, kurallı bir davranışa varılamaz. Toplanan veriler ve yapılan çözümlenmelerle elde edilen sonuçlarda neredeyse tamamen kaotik bir davranışa ulaşılır. Bu, ne tavuk çiftliğinde genel olarak ne olduğunu, ne de bırakılan tavuğun başına genel olarak ne geleceğini bilmediğimiz anlamına gelmez. Günlük olarak kimi yemliğe fazla kimi yemliğe az konsa da toplam belli bir miktarda yem konduğunda tavukların hepsinin neredeyse aynı miktarda besleneceği kolaylıkla gözlenir. Bırakılan tavuğun nereden bırakılırsa bırakılsın belli sürelerle belli yönde bir gelişim göstereceğini isabetli biçimde kestirmek olanaksız değildir.

Sermayenin değer köprüsündeki emek ve toplumsal güç keçileri

Bir ekonomideki tek tek kişilerin, firmaların, kurumların yaptıkları, özellikle toplumsal gücün varlığı ve kullanımı halinde tavuk çiftliğindeki tavukların yaptıkları gibi kaotiktir. Bunlara bakarak ekonomik gelişmeleri anlamak olanaklı değildir. Ancak bir bilim olarak iktisat, bize gerek herhangi birinin genel olarak ekonomik gelişimi gerekse genel olarak ekonomi konusunda isabetli kestirimlerde bulunabileceğimiz iktisadi çözümlerinin bulunduğunu göstermiştir.

Ekonomi, değerlerin emek kuramı ve bundan planlı, rekabetçi, tekelci gibi piyasa yapısına bağlı olarak ortaya çıkan düzenli sapmalarla işler. Ancak, toplumsal güç ilişkileriyle bu işleyişten iktisaden açıklanamaz biçimde sapılmaya çalışılır. Emek üretkenliğinde hızlı gelişmeler olduğu ya da yeni kaynakların bulunduğu, yeni yerlerin işgal edildiği dönemlerde toplumsal güç ilişkileri yaygınlaşma olanağı bulur, koşullar stabil hale geldiğindeyse daralmaya başlar. Sermayeci üretim için kaçınılmaz olan toplumsal güç ilişkileri, daralsa bile yitip gitmez. Üretken olmayan toplumsal güce dayalı etkinlikler hizmetmiş gibi ürünleşir ve sıradan iktisadi ilişkiye dönüşür. Bir bölüm toplumsal güç ilişkileri oransal olarak dar bir çevrede varlığını sürdürüp çalışanların haklı iktisadi taleplerini baskılama işlevi görür. Bir bölümü de siyasetin bir parçası haline dönüşür.

Köprünün iki yanı

Ekonomik olarak bir yanında plan, diğer yanında tekel bulunan köprünün kıyıları üstyapısal olarak demokrasi ve diktatörlüktür. Topluluğun üstyapı ve ekonominin birliği olduğu anımsandığında topluluk türleri bakımından kıyılarda karşılıklı olarak sosyalizm ve faşizm yer alır. Keçilerin sermayenin değer köprüsünde tolaşmalarının yansımaları günlük yaşamda karşımıza ussallık-psikoloji, bilim-cehalet, gönenç-kimlik, çağdaşlık-laiklik benzeri karşıtlık ya da çatışmalar biçimlerinde çıkar.

plan tekel

Sermayenin değer köprüsündeki emek ve toplumsal güç keçileri

İdeal olarak değerin emek kuramı, üretimin bir bütün olarak planlandığı, tüketimin bölümsel olarak bile kontrol altına alınmadığı ve yönlendirilmediği, çalışan tüketicilerin enformasyonunun tam olduğu, arz ya da talep fazlası biçimindeki dengesizliklerin hızla saptanıp giderildiği bir ekonomide fiilen gözlenir. İdeal planın tam karşıtı olarak diğer aşırı uğsa tekel durumudur. Tekel, ekonomiyi bir bütün olarak görmez, etkin olduğu piyasa ya da piyasalar dışındaki her yerde kıran kırana bir rekabetin olmasını güdüler, tüketimi kontrol altına almaya ve dilediğince yönlendirmeye kalkışır, enformasyonel asimetrilere ve eksik enformasyona dayanır, dengesizlikleri kalıcılaştırmak için mali köpüklere neden olur. Planlı ekonomiyle tekelci ekonomi arasında rekabetin farklı dereceleri ve türleri yer alır.

demokrasi diktatörlük

Emek ile toplumsal gücün birbirleriyle karşı karşıya geldiği sermayeci değer köprüsünde emeğin yöneldiği sol yanında siyasal düzen olarak kararları bağlayıcı olan bağımsız yargı ve demokratik yasamasıyla demokrasi varken diğer yanında yargı ve yasamanın yürütmenin taleplerini karşıladığı diktatörlük bulunur. Fiyatlar, demokratik olarak belirlenip toplulukça zorlamasız benimsenmiş yasalara dayalı hak arayışlarının sonuç verdiği siyasal/hukuki koşullarda[ref]Halk oylamasıyla; demokratik kararların oluşması kuramsal olarak olanaksızdır ve demokratik kurallara yakınsanması kuramsal olarak gerekli değildir. Demokratik olmayan bir çok yönetimin halk oyuyla iktidara gelmiş olduğu olgusu, kuramı haklı çıkarmaktadır. [/ref] beceriklilik değerlerine yakınsar. Zora dayalı piyasa düzenlemeleri ve mali köpüklerle fiyatların çarpık biçimde oluşması için demokrasiden uzaklaşılması gerekir.

sosyalizm faşizm

Sermayenin değer köprüsündeki emek ve toplumsal güç keçileri

İdeal olarak planlı ekonominin demokratik üstyapıyla uyumlu işlediği topluluk olarak sosyalizmde fiyatlar, değerin emek kuramına uyar. Demokrasi dışı bir üstyapıyla tekelci kontrol ve yönlendirme altındaki piyasalara karşılık gelen faşizmde emek itibarsızlaştırılır, güç kutsanır. Şimdiye kadar ideal sosyalizm deneyiminin yaşandığı söylenemez. Yaşanan deneyimlerden gördüğümüz, sosyalizmin hızlı gelişimi tetiklediğidir. Ancak hızlı gelişim, sosyalizmi sonlandıracak ya da topluluğu sosyalizmden uzaklaştıracak yeni bir burjuvazinin doğmasına neden oldu. Yaşanan faşizm deneyimleri, varlığını sürdürdüğü sürece ekonomide mali köpük oluşumuna yol açarken zor ve propaganda makinasını kullanarak başarıyla örtbas edilen olağanüstü bir israfa neden oldu. Dengesizliklerin yol açtığı sorunlar, içeride büyüme olanağı olmadığından teritoryal genişlemeyle aşılmaya çalışıldı. Köpükler beraberinde korkunç yıkım getirerek patladı. Topluluklar, faşizmden sonra ancak sermayeci değer köprüsünde sosyalizme yakın bir yere dönerek toparlanmaya başladı.

ussalık psikoloji

Ussal bir kararın sonucu olarak yapılan eylemler, emeği değerlendirirken insanın toplumsal güç sonucu yaptıkları, açıklamasını psikolojide bulur. Sermayeci değer köprüsünde insanların kararlarında ussallık baskın olduğunda emek, diğer psikolojik etmenler baskın olduğunda toplumsal güç ilerlemiştir.

bilim cehalet

Bilgi bilene güç verir, diğerlerinin gücünü kırar. Tarih boyunca bilim, güçlü bir ayrıcalıklılar grubunun tekelinde oldu ya da güçlülerin tekelinde diğerlerinden yalıtılmaya çalışıldı. Bilimin yaygınlaşması, üstyapının demokratikleşmesine

Sermayenin değer köprüsündeki emek ve toplumsal güç keçileri

ekonominin beceriklileşmesine yol açarken, yaygın cehalet tersi sonuçlar verdi. Sermayeci değer köprüsündeki toslaşmayı, günlük yaşamımızda bilim ile cehaletin toplulukta yaygınlaşma savaşımı olarak da hissederiz.

gönenç kimlik

Gönenç temel alınarak yapılan siyasal çıkar savaşımı, değer in emek kuramına uygun sonuçlara yakınsanmasını; siyasal savaşım da duyarlılıklara dayalı olarak ayrımcılık ve ayrımcılığa karşı kimliğin öne çıkarılıp vurgulanması ya uzaklaşmasını sağlar. Ayrımcılığa içten karşı çıkış, kimliğin öne çıkarılmasıyla değil, tam tersine kimliğin önemsizleştirilmesiyle hedefine ulaşır. Kimliklerin öne çıkarılması, ayrımcılığı kalıcılaştırma uğraşdır. Üretim ve tüketimde belirleyiciliği olmayan kimliğin belirleyici hale getirilmesi, toplumsal güç ilişkilerini yeni aletler kazandırıp yaygınlaştırmaya hizmet eder.

çağdaşlık laiklik

Sermayeci değer köprüsündeki toslaşmanın günlük yaşamımızdaki en karmaşık yansımalarından biri din konusundadır. Bir yandan bilimle açıklanamayan, tecrübe edilemez şeyleri anlama arzusunu tatmin için, diğer yandan tek tek insanların eylemlerinin sonucu olarak anlaşılamayacak ama ancak tek tek insanlar belli eylemleri yaparlarsa oluşacak arzulan topluluk davranışının insan bakımından ussallığını temellendirecek eminlik ve inançları sağlamak için din ya da ona özdeş bir şeye gereksinim hep vardır. Din ya da ona özdeş bir şey hem köprü nün üzerinde hem de iki yanında bulunur; karşıtlık din ve dinsizlik biçiminde değildir. Tek tek insanları bağlayan bir şey olan dinsizliğin toplulukça değerlendirilmesi kurumsal dinlerden

dolayıdır. Kurumsal dinler, toplumsal olarak denetlenecek sabitlenmiş dinsel düşünme ve davranma kalıplarını dayatır. Bu halleriyle bir yandan demokratik yaşamayı ve bağımsız yargıyı sınırlarken diğer yandan da bizzat köpük olup piyasalarda saptırıcı etki gösterir. Laisizm[ref]«Laisizm»i, burada köken anlamıyla kullanıyorum. Türkiye’de yaygın olarak kullanıldığı biçimiyle «laik» kavramı -anlamında sürekli bir bulanıklık taşımakla birlikte- burada kullandığım «çağdaş» kavramına özdeştir. Kavramdaki bulanıklık kullanıldığı anlam ve kökenindeki anlam arasındaki gelgitten kaynaklanır. «Laik» kavramını Türkiye’de yaygın olarak kullanıldığı anlamında kullanmam durumunda laiklik ile çağdaşlık arasındaki karşıtlığı ifade etmem olanaksız olacağından burada «laiklik» kavramını köken anlamında kullandım.[/ref], dinin kurumsallığının kaçınılmaz olduğu düşüncesine dayanır ve sınırlamaya sınırlama getirir. Çağdaşlık (*secularism*) ise, dinsel kurumların, din için zorunlu olmadığı, varsalar bile demokratik yaşamının ve bağımsız yargının yanısıra dinsel yasama ve dinsel yargı işlevleri olamayacağı; aksine demokratik yaşamının ve bağımsız yargının denetiminde olmaları gerektiği düşüncesine dayanır. Bilime ve ussallığa dayalı bir yaşamın benimsenmesine karşılık gelen dolayısıyla ilahi iradenin dünyadaki temsili olarak vahiye dayalı kurulmuş dinsel kurumları bulunmayan dinler ve tüm dinlerin böyle olması gerektiği görüşü olarak çağdaşlık, sermayeci değer köprüsünün solunda yer alır. Kurumsal dinler ve tüm dinlerin kurumsal olduğu, dinsel kurumların varlığının önce benimsenip sonra sınırlandırılması gerektiği biçimindeki laisist görüşse köprüünün sağ yanında yer alır.

* * *

Değerin emek kuramıyla uyumlu sonuç verecek bir toplumsal güç dengesine varıldığı, böylece toplumsal gücün varlığını sürdürdüğü halde fiilen hissedilmez olduğu bir topluluk hala ütopya niteliğindedir. Sermayeci değer köprüsünde keçiler bir o yana bir bu yana doğru ileri geri gidip geliyorlar. Bir yandan sosyalizme doğru çıkış yolu aranırken ideale yakınsayan rekabetçi piyasalar ve köpüksüz mali düzen, iktisadi çözümleme için bir nirengi olma niteliğini sürdürüyor.